

angol-magyar hazánkfíának élettörténetét, s érdemeit, melyeket új hazájának ismertetése, közléte s főkép gazdasága és sportélete fejlesztése körül szerzett.

— **Márki Sándor** „*Amerika és a magyarok*“ cz. munkája, mely eredetileg a Földrajzi Közleményekben és külön is megjelent, újabban német kiadásban látott napvilágot (*Amerika und die Ungarn* cz. a. Budapesten 1893. 27 lapon), öt, Amerikát ábrázoló legrégibb térképpel, és Bölöni Farkas Sándor arcképevel.

Különfélek.

Jókai jubileuma dobogtatta meg a b. u. é. k. elhangzása után mindjárt az ország szívét. Jan. 6-án ritka, páratlan ünnepet ült Magyarország: legnagyobb írójának 50 éves írói örömnünnepét. A királyi udvartól a népiskoláig részt vett benne egyszívvel mindenki. Nem pusztán egy, bár fenomenalis tehetségű s bámúlatos termékenységű, genialis író ünneplése volt ez, de ünnepe az egész magyar irodalomnak, a magyar culturának s mindazoknak a magasztos ideáknak, melyekért a magyar írók küzdenek. Maga az ünnepeft fejezte ezt ki legszobben a jan. 6. jubileumi ünnepen mondott köszönő beszédében. „Ez a mai nemzeti ünnepszég, nem egy megöszült írónak jubileuma — úgy mond — de örömnünnepé annak az ideálnak, a melyet műveimben fentartani mindenkör törekedtem.“ Ilyen ideál — szerinte — Magyarországt ezredéves fennállása, a haza, a vallás, szabadság, az alkotmány, a hűség, a nő, a becsület, a humanizmus, maga a magyar nép, annak egész élete, lelkülete, eszmejárása. — És ezeket az ideálokat legszobben, legtündöklöbben Jókai vonta be a költészet zománczával és csepegtette be azok kultuszát nemzete szívébe. Ezért volt nemzeti ünnepeft a legnagyobb és legnemzetibb magyar írónak félszázéves írói jubileuma, a melyről hódolattal az ő érdemei iránt s büszkeséggel őt ünneplő nemzetünkre kell visszaemlékeznünk nekünk is — a magyar irodalom és cultura szerény bajnokainak.

Halottaink. Az Erdélyi Múzeum munkatársai sorából az új év első hetében (jan 5-én) egy szép reményekre jogosított, kiváló tehetségű fiatal író társunk hunyt el:

Sebesi Jób.

Régi székely család sarjadéka volt, Udvarhelymegyéből. Kora ifjúságában megragadták figyelmét a székely népköltészet zamatos termékei s ezeknek összegyűjtésével kezdte hasznos és tevékeny irodalmi

munkásságát. A Kisfaludi Társaság „Magyar népköltési Gyűjtemény“-e III-ik kötetében (Budapest, 1882. 459 l.) Kriza J., Orbán B., Benedek E. mellett legnagyobb részt a Sebesi Jób gyűjtése adta az irodalomnak azokat a szép székely balladákat, románczokat, dalokat és meséket, melyek a magyar népköltészetnek talán legszebb termékei. Az „Erdélyi Múzeum“ 1888-ik évfolyamában újabban gyűjtött „Erdélyi népballadák“-at közölt, majd „Újabb adalékokat népköltészetünkhez.“ — Ezen kívül magvas, lendületes költeményeket, szép prózai dolgozatokat írt s mint hirlapíró hosszabb időn keresztül a kolozsvári „Ellenzék“ egyik legkiválóbb munkatársa volt Páratlan jó kedély, nemes jó szív tette kedvelté mint embert, barátot. Kenyérpályát az államvasútnaknál talált. Éveken át Kolozsvárt lakott, itt írt lelkesen és hivataloskodott buzgóan. Nehány évvel ezelőtt áthelyezték Debreczenbe, a hol az ő székely szíve átültetett növénynek érezte magát. Az erdélyi bérczek levegőjének hiányát gyenge tüdeje nem sokáig állotta ki. Tüdővést kapott. Meghalni jött vissza nem rég kedves Székelyföldjére.

Maros-Vásárhelyt neje (Sikó Róza) atyjának, a jeles festőnek házánál dobbant utolsót költői szíve; ott is nyugszik eltemetve székely hantok alatt. Áldott legyen emléke oly ifjan (33 éves korában) elhunyt derék munkatársunknak.

Váradai Mór

kegyesrendi igazgató-tanárban is, a ki sok évig volt Kolozsvárt házfőnök és igazgató s a ki újabban Rózsashegyen (Liptó-megye) működött és hunyt el, buzgó régi tagot vesztett Erdélyi Múzeum-Egyletünk.

Socialista tanulók nemzetközi congressusa.

Említettük volt e folyóirat múlt évi folyamában, hogy Párisban socialista tanulók külön egyesületet alakítottak. Az egyesület múlt évi deczember 22—24. napjain tartotta nemzetközi első congressusát Genfben, melyen megjelentek a társaság delegátusai, köztük egy bolgár, egy belga, egy német, egy olasz, egy svájci, egy örmény és egy orosz delegatus. Az első napi ülés szónokainak beszédeit az eléggületlenség jellemzi. A bolgár tanuló előadta, hogy Bulgaria agrarius ország; a bolgár paraszt 40—50%-ra kap pénzt a török uzsorásoktól, — ennél fogva a földnek, melyet mivel, csak fictiv birtokosa; ehez járul a rendkívül nagy adó, mi miatt rettenetes krízis fenyegeti az országot. A felsőbb iskolai tanulók az orosz irodalomból szívják a socialistikus eszméket s érettök lelkesülve nagy propagandát csinálnak a socialismusnak.

Egy oláhországi egyetemi hallgató, mint delegatus, beszélt és sokáig mulattatta a gyűlést hazája senatorainak viselt dolgaival. Fejtegetéseit azzal végezte, hogy az oláhok anarchiával kezdették, s most mint collectivisták folytatják a socialismust.

A belga delegatus azt fejtegette, hogy a socialismus nem ellensége a művészeteknek, mert hazájában a socialista felolvasásokat zeneestélyekkel szokták befejezni. A socialista tanárok tudományos kérdéseket vitatnak városon és falun s tanáiknak még a lyceumokban is propagandát csinálnak. A belga tanulók egy socialista közlönyt is szerkesztenek: „Etudiant belge socialiste“ czímmel.

Az olasz ifjú constatálta, hogy Olaszország nem szabad; az olaszok rabszolgák, mert még fennáll nálok a hűbér és a feudális hatalom. Minden egyetemen van legalább 2—3 socialista tanár, kik felolvasásaikkal jó propagandistái a socialismusnak.

A napirend első kérdése a volt, hogy az értelmi proletárságnak minő szerepe van a socialis mozgalomban? Különös, hogy nem tudták megállapítani azt sem: mit értenek „értelmi proletárság“ fogalma alatt. Csak annyit tudtak kisütni, hogy proletár a munkás, mihelyt munkája folytatására nincsen meg a kellő eszköze.

Javaslatba hozták, hogy egy néhány egyetemen állítsanak a socialismusra experimentáló laboratoriumokat; de, hogy mivel experimentálnának ezek a laboratoriumok, s egyáltalán, hogy mi lenne azoknak munkaköre: arra nézve ismét nem tudtak megállapodásra jutni.

A tárgyalás második napján érdekes volt annak a vitatása, hogy minő állást foglalnak el a socialisták az anarchista merényletekkel szemben. A német delegatus egyszerűen kimondá, hogy a „mi tudományos socialismusunknak semmi köze az állami socialismushoz, anarchismushoz és antisemitismushoz.“ A francia képviselő szintén helyeselte ezt a kijelentést, kimondván, hogy az anarchista elmélet merőben metaphysikai s a polgárság individualismusának túlságbavitelében áll. Ebből kiindulva, következő propozíciót ajánlotta a congressusnak elfogadásra: „Tekintettel arra, hogy a forradalmak nemzetgazdasági tünemények játéka, s hogy jelenleg nem csupán a politikai forma megváltoztatása, hanem magának a nemzetgazdasági formának átalakítása forog szóban; tekintettel, hogy bizonyos anarchisták csak a polgárság reactionárius politikájának érdekeit szolgálják s azokat is csak ürügyül használják szabadságai elnyomására: a congressus mondja ki, hogy a nemzetközi munkáspárt taktikájához szabja magát és az anarchistákkal való minden viszonyt visszaütést.“

Ezt a javaslatot 4 szavazattal 4 nem szavazó ellenében elfogadták.

Még két kérdés volt napirenden: t. i. az állami socialismus és antisemitismus kérdése, melyekre nézve a következő határozatokat hozták: az állami socialismust nem tekinthetni egyébnek, mint a polgárság által a munka szervezésére tett engedménynek, s amennyiben az a közhatalomnak a tőke és a munka érdekében való közbejöttét sürgeti, — nincs semmi közösség a tudományos socialismus és az állami-socialismus között; továbbá, hogy a socialismusnak nem feladata a race-kérdéseket bolygatni, hanem igenis az osztályok és tőke elleni

küzdelem kérdéseit vitatni tekintet nélkül a race-ra, a nemre és nemzetiségre.

A congressus harmadik napján semmi fontosabb ügy nem fordult elő, csupán egy t. kintélyes francia socialista ígérte meg, hogy 1895-ben Párisban megnyitja a socialista színházat. Végül a congressus közlönyéül választotta a belga tanulók socialista lapját, s ezzel az ideai közgyűlés véget ért.

F. L.

Hány ágyúja volt a töröknek Nándor-Fehérvárnál 1566-ban ?

A kolozsvári ref. kollégium könyvtárának kéziratai közt keresgélve, véletlenül ráakadtam „A Felséges második János Magyarországnak választott királyának (1566 július havában) szultán Szulimán török császárhoz menetelének módja és rendi“ cz. állítólag Bánffy Gergely által írt ama krónika egykorú vagy közel-egykorú másolatára, melyet gróf Kemény József már 1845-ben kiadott Rozsnyai Dávid Maros-Vásárhelyt őrzött másolatából, az „Erdélyország Történetei Tára“ I. kötetében.

Gondosan összeolvasva e 18 ívnyedréttű lapnyi másolatot, (mely írását és rövidítéseit tekintve a XVI. század végéről, vagy a XVII. sz. legelejéről lehet) a gróf Kemény kiadásával, néhány kisebb szöveg eltérésen kívül (mely abban áll, hogy néhol az egyik vagy a másik példányban több jelző van, vagy hogy másolatunkból néhány szó jobban kiolvasható, mint Keménykiadásában) néhány olyan sort is találtam, melyek a nyomtatott példányban hiányozván, érdekesnek találok az alábbiakban közölni. S magáért azért, hogy e másolat régibb a Rozsnyaiénál, melyből Kemény közölte, sajnálhatjuk, hogy nem ebből közöltetett, mert néhány kifejezése tisztább a kiadott példányénál.

A krónika bevezető soraiból Kemény kiadásában (idézett hely 33. lap) e sor után: „Minekutána a felséges fejedelem (II. János) az elmúlt (1565.) esztendőben — hiányzik: *Erdőd várát . . . megvötte volna.*“ Majd következőz a fejedelem elindulásának, Nándor-Fehérvárra érkezésének, s ott a szultán elé járulása ünnepélyességének leírása, „A császár szava“ cz. fejezet végén, mely Kemény kiadásában (id. h. 42. l.) így végződik: „... a vitézlő szolgálknak is mindeniknek öt-öt száz oszporát (adott), kétség nélkül híres és kevély ajándékot“ — kéziratunkban még ez a passzus olvasható: „*Mi peniglen a' sátorokra és lövő szerszámokra rígyázzván, két ezernél többet találánk öreg álggyúkat. Az sátorok penig (mindeneknek ítéletek szerint) ötven ezernél többek valának. Noha nem valának mind ott, a' kik a Gyula és Eger megszállására előbocsáttattanak vala, és kiknek utánnok ajándékot küldött vala. Kétség nélkül hihetetlen dolog azoknak, az kik nem látták.*“

Ez adat után lényegesebb eltérés van még a „Rend és mód“ fejezetben, (id. h. 42. l.) hogy az ország fő-fő urai közül nem négyet,

hanem *hatot* vonultat fel; aztán „*A'császárnak ajándéki a'csauszok által*“ cz. fejezetben, (id. h. 45. l.) hogy a csauszok számát 22 helyett *huszonhét*-re teszi, és végül, hogy (id. h. 46. l.) az ünnepségen megjelent galliabeli király követének nevéül — Guilelmus de *Aube* helyett — másolatunkban *Stube* áll.

Másolatunk e latin verssorrall végződik:

*Omnia sunt hominum tenui pendentia filo
Et subito casu quae valere ruunt.*

Reá van azonban még jegyezve ez is: *Anno Dni 1566*, a mi megerősít abban, hogy e nagy közvetlenséggel, a benyomások élénk hatása alatt írt krónika tényleg egykorú, azaz 1566 ban íratott. De, hogy (a mint Gróf Kemény József gondolja) csakugyan a fejedelem kíséretében volt Bánffi Gergely írta-e, az még mindig eldöntetlen marad.

Veress Endre.

A bukaresti egyetem (1864—1893.)

A bukaresti egyetem egészen a fiatal alma materek közé tartozik.

Ez idő szerint rectora: *Maiorescu*, (a ki, mint politikai pártfelei: Carp P. és Rosetti P. német egyetemen nyerte tudományos műveltségét) a bukaresti egyetemnek most 1892/93-ra kiadott évkönyvében érdekes vázlatát közli az oláhországi felső oktatás fejlődésének. Erre alkalmat adott az iskolai törvénynek az a cikkelye, mely az egy. rectorát kötelezi, hogy minden év végén készítsen a közoktatási miniszterhez beszámoló jelentést, de a melyekben eddigelé nem fordult elő semmilyen történelmi visszaillesztés.

E vázlatból megtudjuk, hogy már 1864 azaz a mostani főiskola megnyitása előtt, volt szándék egy felső oktatási intézet létesítésére. E száz elején 1816—21 a St. Sava iskolában, hol *Lázár Gy., Radulescu Elija* a román nemzeti oktatás úttörői, mint tanárok működtek, a középiskolai szakmák mellett jogot is tanítottak, úgy látszik, oly formán, mint nálunk az erdélyi részekben voltak az 50-es évek végén és a 60-asok elején. ref. collegiumainkkal kapcsolatban jogi (két éves) tanfolyamok. Ez első kísérlet csak átmeneti intézkedés volt, s azt a jogi szakiskolát is, melyen *Poenaru Petrach* 1831/2-ben úgy szervezett, hogy ott tanítottak római jogot, közjogot, kereskedelmi és büntetőjogot — az 1848-iki forradalmi viharok elsöpörték. De a szünet csak három évig tartott, mert 1851-ben már a Moldváért, s kivált annak fővárosaért (*Jassi*) nagyon érdeklődő fejedelem: *Stirbei Barbu* a két osztályú mérnökiskola mellett, még egy három éves tanfolyamu akadémiát is nyitott. Sajnos azonban, hogy e két intézetet alig látogatták a tanulók. A mérnökiskolának néha egyetlen hallgatója sem akadt. a jogakadémiának pedig, hol az 1863—64-iki tanterv szerint eléadták a római jogot, a közjogot, a büntetőjogot, közigazgatást, nem-

zetgazdaságot — még a legjobb években sem volt félszáz hallgatója sem. Ugyanez évben még két philosophiai szakiskola is állott fenn, melyeknek egyikén nyelvtudományt, történelmet és bölcséletet, másikán pedig mathesist és természettudományt tanítottak. Ezt a két szakiskolát 1864-ben *I. Sándor* (Cuza) idejében, mint két facultást, összekapcsolták a jogakadémiával, mint harmadik facultással, s élére a tanártestületből választott rectort állítván, s eléállt a bukaresti egyetem, miután ugyanaz a fejedelem már azelőtt négy évvel a jassii főiskolát alapította, kárpótlásul azért a veszteségért, melyet a miatt szenvedett Jassi, Moldvának régiebb fővárosa, hogy az akkor egyesült dunai fejedelemségek fővárosát Bukarestbe tették át.

Az új egyetem, melyről 1865-ben került ki az első jogi doktor, oly gyors haladásnak indult, hogy helyiségei nemsokára elégteleneknek bizonyultak, s egyszersmind egy orvosi facultás felállítása is szükségessé vált, a mi 1869-ben meg is történt. Ekkor a négy facultásból álló egyetem 186 hallgatójával átköltözött új palotájába, az úgynevezett Akadémiai körútra (Boulevard de l' Académie). Az új főiskolának, melyet az ország tudománykedvelői mindenkép támogattak, már 1884—5-ben, midőn egy theologiai facultással kiegészítettet, 450 hallgatója volt. Ez a szám azután rohamosan emelkedett, úgy, hogy 1892—93-ban 759-re nőtt, és köztük volt 262 orvostanhallgató, 195 joghallgató, 171 bölcsészeti, 114 mathem.-természettudományi és 17 theologiai hallgató.

Az egyetem legkiválóbban szervezett kara ez idő szerint az orvosi, melynek több mint huszonhárom és az orvosi tudás minden ágát felölelő tanszéke van s a velök kapcsolatban álló klinikák, laboratoriu-mok és gyűjtemények, igen nagy költséggel és nagy gonddal rendezettek be. Van bacteriologiai és kórboneztani intézet, melynek igazgatója: Babes dr., kit tőlünk, mint egyetemi volt rendkívüli tanárt, hívtak oda a vegytani és vegyelemző intézet főnöke *Lendvay B. dr.* A jogi facultásnak tíz tanszéke van: kettő esik a római jogra és közjogra. A theologianak nyolcz a tanszéke, és az elég; valamint szintén eléggé be van rendezve, a más két facultás: a philosophiai tizenegy tanszékkel (rumén nyelv és irodalom, archeologia, ókori történelem, philosophia, logika és philosophia történelme; végül psychologia, paedagogia és aesthetika. Hiányzik e karból a földrajznak és a középkor történelmének a tanszéke. A mathem.-természettudományi facultáson szintén tizenegy tanár működik: s képviselve vannak: az astronomia és geodasia, felsőbb mathesis, mechanika, szerves vegytan, természettan, állattan, növénytan, ásványtan, s még öt helyettes tanár is működik, kik a szerves vegytan, mathesis, leíró geometria, s az optika és statisztika tanításával foglalkoznak.

A mondottakból kitetszik, hogy Oláhország bukaresti főiskolája, berendezésben, nem akar elmaradni a nyugoti nemzetek egyetemeitől.